उत्तरं संकल्पाज्जायतेहर्षइति हर्षःआनंदःसएवसंकल्पात्जंतुरित्यनुरुप्यते जंतुरूपेणाविर्भवतीत्यर्थः आनंदाद्ध्येवखल्विमानिभूतानिजायंते सोकामयतबहुस्यांप्रजायेयेतिसच्चत्यच्चाभवदित्यादिश्रुतिभ्यः
आनंदमात्रंब्रह्मैवमाययाईक्षणपूर्वकंब्रह्मांडपिंडाकारत्वंप्राप्नोति रविरिवसूर्यकांतद्वारावह्निप्रदीपाकारत्वमितिभावः शब्दादपिचजायते वैदिकशब्दपूर्विकापिप्रलयाग्निदग्धभौतिकसृष्टिःप्रजापतिद्वाराजाय
ते एतइतिवैप्रजापतिर्देवानसृजतेत्यादिश्रुतेस्तक्षकदग्धोवटइवकाश्यपमंत्रादित्यर्थः रसात्रूपात्तत्तद्विषयवासनातः इदंचपर्जन्यवदीश्वरस्यसाधारणेपिकारणत्वेबीजवदसाधारणंज्ञेयं ॥ ५ ॥ शुक्रंअदृष्टं शो
णितंरागादि वासनामिश्रमदृष्टमवष्टभ्यप्राणोलिंगात्माप्रवर्त्ततेस्रष्टुं तेनप्राणेनविकृतेजन्माद्यपक्षयांतान्विकारान्प्रापितेशुक्रेसवासनकर्मजेदेहेअपानोमृत्युश्चरमभावविकारोनाशाख्यःप्रवर्त्तते ॥ ६ ॥ एवंस
तिपुनस्तस्मिन्जन्मन्युपचितात्शुक्रात्रसाच्चयथोक्ताज्जायते एतद्रूपंउदानस्यब्रह्मणःआरोपितंरूपमित्यर्थः किंतदतआह हर्षोमिथुनमंतरेति मिथुनंउक्तरूपंकारणंकार्यंचअंतरातयोर्मध्येहर्षोव्याप्यतिष्ठती

नारदउवाच संकल्पाज्जायतेहर्षःशब्दादपिचजायते ॥ रसात्संजायतेचापिरूपादपिचजायते ॥५॥ शुक्राच्छोणितसंस्पृष्टात्पूर्वंप्राणःप्रवर्त्तते ॥ प्राणेनविकृ
तेशुक्रेततोऽपानःप्रवर्त्तते ॥ ६ ॥ शुक्रात्संजायतेचापिरसादपिचजायते ॥ एतद्रूपमुदानस्यहर्षोमिथुनमंतरा ॥ ७ ॥ कामात्संजायतेशुक्रंशुक्रात्संजायतेरजः ॥
समानव्यानजनितेसामान्येशुक्रशोणिते ॥ ८ ॥ प्राणापानाविदंद्वंद्वमवाक्चोर्ध्वंचगच्छतः ॥ व्यानःसमानश्चैवोभौतिर्यग्द्वंद्वत्वमुच्यते ॥ ९ ॥ अग्निर्वैदेवताःस
र्वाइतिदेवस्यशासनं ॥ संजायतेब्राह्मणस्यज्ञानंबुद्धिसमन्वितं ॥ १० ॥ तस्यधूमस्तमोरूपंरजोभस्मसुतेजसः ॥ सर्वंसंजायतेतस्ययत्रप्रक्षिप्यतेहविः ॥ ११ ॥

त्यर्थः तेयदंतरातद्ब्रह्मेतिश्रुतेः तेनामरूपे ॥ ७ ॥ प्रवृत्तिमूलात्कामात्शुक्रंअदृष्टंअदृष्टाच्चरजःप्रवृत्तिरितिकामकर्मणीप्रवाहेणवर्त्तेतेइत्यर्थः एतयोर्मूलंसमानव्यानौताभ्यांतदात्मकेविद्युत्श्रोत्रेलक्ष्यते ततश्चदृ
ष्टानुश्रविकविषयंविज्ञानंकामप्रवृत्त्योर्बीजमित्यर्थः तथाचाहुः जानातीच्छतिप्रयततइति ॥८॥ प्राणापानाविति इदमेवकामप्रवृत्त्याख्यंद्वंद्वंप्राप्यप्राणापानावेवजीवोपाधिभूतौऊर्ध्वाधोगतिंगच्छतोनतुजीवः
घटोनीयेतनाकाशंतद्वज्जीवोनभोपमइतिश्रुतेः विभोश्चिद्रूपस्यजीवस्याकाशवद्गत्ययोगात् समानव्यानौउक्तरीत्यादृष्टंश्रुतंच तावुभौतिर्यक्अनूर्ध्वंअब्रह्म अतत्पापकत्वात्अतएवद्वंद्वत्वंद्वंद्वंद्वैतंतद्भावइतिउच्य
तेवेदे ॥ ९ ॥ ननुसर्वंदृष्टंश्रुतंचतिर्यग्द्वंद्वंनेत्याह अग्निर्वाइति अग्निःपरमात्मा तस्यैवदेवस्यशासनंआज्ञा निःश्वसितमेतद्यदृग्वेदइतिश्रुतेः श्रुतिस्मृतिममैवाज्ञेइतिस्मृतेश्चतदाज्ञारूपोवेदःइदंसर्वंयदयमात्मासर्वं
खल्विदंब्रह्मेत्यादिरैकात्म्यंप्रतिपादयतीत्यर्थः तस्यचदेवस्यज्ञानंबुद्धिसमन्वितंचपरमधीवृत्तियुक्तंततएववेदाज्जायतइत्यर्थः॥ १० ॥तदेवाह तस्येति यथाधूमभस्मनीअग्निरूपबहिर्भूतेएवंतमोरजसीलयविक्षेपहे
तुतयाचिद्रूपाद्बहिर्भूतेइत्यर्थः सर्वमिति तस्यतस्मात् यत्रअग्नौमुख्येभोक्तरिहविर्भोग्यंतस्मात्सर्वंसंजायते इदंसर्वमित्याद्युदात्तश्रुतेरित्यर्थः ॥ ११ ॥

Digitized by Google